

Samen voor succes in armoedebestrijding: Roosendaal

*Onderzoek en advies in het kader van de Nederlandse
Stedenestafette 2010*

Jessica van den Toorn
Marian van der Klein
Fabian Dekker
Diane Bulsink
Freek Hermens

Januari 2011

Inhoud

1	De Stedenestafette in Roosendaal	5
1.1	De Stedenestafette	5
1.2	Leeswijzer	6
2	Minima en inkomensondersteuning in Roosendaal	7
2.1	Kerncijfers over de gemeente	7
2.2	De gemeentebevolking in tien inkomensgroepen verdeeld	8
2.3	Wie zijn de minima in Roosendaal?	9
2.4	De regelingen voor minima in Roosendaal	10
3	Armoedebeleid in Roosendaal: de gemeente en maatschappelijke organisaties	11
3.1	Inzet van de gemeente	11
3.2	Inzet van maatschappelijke organisaties	15
3.3	Minima over minimabeleid	16
3.4	Inspirerende projecten voor de minima	17
4	Samenwerken aan armoedebeleid in Roosendaal	19
4.1	Inkomensverbetering en maatschappelijke participatie van minima	19
4.2	Samenwerking binnen het gemeentelijke apparaat	20
4.3	Samenwerking tussen de gemeente en maatschappelijke organisaties	21
4.4	Samenwerking van maatschappelijke organisaties en groepen onderling	24
4.5	Lokale samenwerkingsverbanden	24
5	Versterking van de lokale sociale agenda in Roosendaal	27
5.1	Respons op de vragen van de gemeente Roosendaal aan het veld	27
5.2	Wensen voor de lokale sociale agenda	28
5.3	Wensen voor samenwerking	29
6	Samen verder werken aan succes in Roosendaal: conclusies en aanbevelingen	31
6.1	Concluderend	31
6.2	Samenwerken op de lange termijn: gemeentebreed gedragen transparant beleid	32
6.3	Kies één punt van samenwerking voor gemeente en maatschappelijke organisaties: gezinnen met kinderen of (vroeg)tijdige signalering van armoede en sociale uitsluiting	33
6.4	Benut de opgedane ervaring met de STA-teams en Work First	33
	Literatuur en documenten	35
	Bijlagen:	
1	Wensen voor de lokale sociale agenda	37
2	Over het onderzoek in Roosendaal	41

1 De Stedenestafette in Roosendaal

1.1 De Stedenestafette

2010 is het Europese Jaar ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting, en Nederland doet mee. Armoede en sociale uitsluiting zijn ook in Nederland hardnekkige fenomenen, die volgens Europese cijfers ongeveer 10% van de bevolking raken. Het tegengaan van armoede en uitsluiting gebeurt vooral lokaal. Het huidige beleid is steeds meer gericht op het doorbreken van afhankelijkheid en het bevorderen van participatie en zelfredzaamheid.

Op initiatief van MOVISIE en het Verwey-Jonker Instituut is er dit jaar een Stedenestafette: 23 gemeenten, waaronder Roosendaal, zullen elkaar het stokje doorgeven om aandacht te genereren voor armoede in Nederland. Lokale initiatieven krijgen door de Stedenestafette meer bekendheid en gemeenten krijgen de gelegenheid om van elkaar te leren. Ook gaat het in de Stedenestafette om versterking, vernieuwing en verbetering van de lokale samenwerking ten behoeve van de minima. Aan het eind van het jaar zal de opbrengst van de Stedenestafette gepresenteerd worden aan landelijke en Europese publieke en private actoren.

In dit kader heeft het Verwey-Jonker Instituut een onderzoek uitgevoerd naar de samenwerking op het gebied van armoede en sociale uitsluiting in de gemeente Roosendaal. Voor dit onderzoek is bestaand, onafhankelijk onderzoek over de gemeente geanalyseerd, zijn beleidsdocumenten bestudeerd, zijn er interviews gehouden met drie belangrijke spelers in de gemeente op het gebied van armoede en sociale uitsluiting (regievoerders) en met drie vertegenwoordigers van minima, en is er een digitale enquête afgenomen onder ambtenaren en medewerkers van maatschappelijke organisaties (zie Bijlage 2 voor meer details over het onderzoek). De informatie die het onderzoek heeft opgeleverd, is verwerkt tot dit rapport.

1.2 Leeswijzer

In dit rapport brengen we het beleid en de praktische initiatieven rond armoede en sociale uitsluiting in Roosendaal op hoofdlijnen in kaart. Er zijn zes hoofdstukken, opgebouwd uit een aantal korte paragrafen. Voor de andere gemeenten die deelnemen aan de Stedenestafette zal het rapport op dezelfde manier worden opgezet. De citaten in de tekst zijn afkomstig uit de interviews en de enquête. Het eerste hoofdstuk is de inleiding, met informatie over de manifestatie. Hoofdstuk 2 concentreert zich op de vraag wie de minima zijn in Roosendaal en hoe hun inkomensondersteuning geregeld is. In Hoofdstuk 3 gaan we nader in op het armoedebeleid; zowel de inzet van de gemeente als die van de maatschappelijke organisaties komen aan bod. In Hoofdstuk 4 staat de samenwerking tussen de verschillende partijen centraal. Hoofdstuk 5 heeft de wensen voor de lokale sociale agenda als onderwerp; en in Hoofdstuk 6 presenteren we de conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek.

2 *Minima en inkomensondersteuning in Roosendaal*

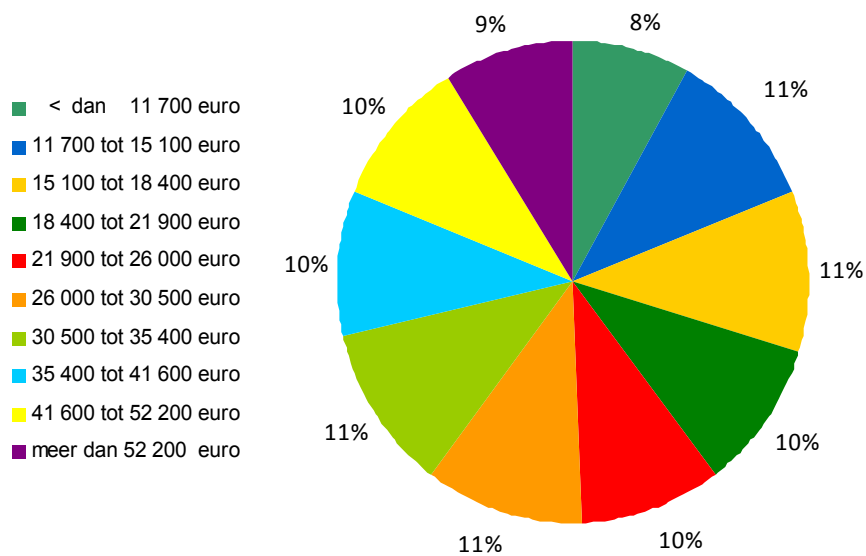
2.1 *Kerncijfers over de gemeente*

Aantal inwoners	77.482
(Bron: CBS per 1 januari 2009)	
Aantal uitkeringsgerechtigden	5.810
(Bron: CBS 2009 3e kwartaal)	3.230 arbeidsongeschiktheidsuitkeringen + 1.530Ww-uitkeringen + 1.050bijstandsgerechtigden
Aantal huishoudens onder de 120% bijstandsniveaugrens	3.947
(Bron: StimulanSZ 2008)	
Aantal kinderen in een bijstandssituatie	590
(Bron: Kinderen in Tel. Databoek 2010)	

2.2 De gemeentebevolking in tien inkomensgroepen verdeeld

Inkomensverdeling Roosendaal

Besteedbaar inkomen (netto) per huishouden per jaar

Acht procent van de huishoudens in de gemeente Roosendaal zit in de laagste inkomensgroep, die minder dan 11.700 euro per jaar te besteden heeft. Landelijk varieert dit percentage van 5% tot 23% (bron: CBS 2006: Inkomensverdeling alle huishoudens naar inkomensgroepen).

2.3 *Wie zijn de minima in Roosendaal?*

Voor de onderbouwing van het armoedebeleid maakt de gemeente Roosendaal regelmatig een Armoedemonitor op basis van CBS-cijfers. Daarnaast zijn er een zogeheten wijkatlas en een bewonersenquête uit 2005. Uit deze bronnen blijkt dat gemiddeld bijna tien procent (9,8% = 3.060 huishoudens) van de Roosendaalse huishoudens moet rondkomen van een laag inkomen (Gemeente Roosendaal, 2008).

Eenpersoonshuishoudens vormen de grootste groep onder de minima met het laagste inkomen in Roosendaal: iets minder dan de helft. Daarna volgen paren met kinderen (ongeveer een kwart van de minima) en eenoudergezinnen (circa 15%). De financiële situatie van éénoudergezinnen is het meest nijpend: 42% zei in de Bewonersenquête van 2005 moeilijk te kunnen rondkomen, waarvan 25% zelfs zeer moeilijk. Het aandeel lage inkomens onder eenoudergezinnen, gepensioneerden en eenpersoonshuishoudens neemt toe de laatste jaren, in Roosendaal en landelijk (Gemeente Roosendaal, 2008).

Minimahuishoudens zijn over het algemeen afhankelijk van een bijstands- of een Ww-uitkering (ca. 50%), maar een niet onaanzienlijk deel is arbeidsongeschikt (ca. een vijfde van de minima). Het aantal werkende armen stijgt. De wijken Kalsdonk, Westrand en Tolberg kennen de meeste minima. In Centrum-Nieuw, Centrum-Oud, en de omliggende dorpen Ettingen en Herreweg is daarnaast het gemiddelde besteedbare inkomen het laagst.

Alleen indirect weten we iets van het aandeel allochtone en autochtone Nederlanders onder de minima van Roosendaal. Uit het bereik van de Samen tegen Armoedeteams (STA-teams), die in 2007 werden opgezet, weten we dat er in Roosendaal veel minima van autochtone afkomst zijn en dat de allochtone minima bestaan uit mensen van Turkse, Marokkaanse, Afrikaanse en Oost-Europese komaf. Daarnaast weten we via STA dat minimahuishoudens problemen ervaren met het vinden van werk, op het sociale vlak, en rondom de opvoeding. Ongeveer de helft van de huishoudens die STA bereikte heeft te maken met bewoners met lichamelijke klachten. Bijna 40% heeft problemen met de beheersing van de Nederlandse taal en meer dan een derde kampt met psychische klachten. (Van der Klein e.a., [2010])

2.4 De regelingen voor minima in Roosendaal

De gemeente kent verschillende regelingen voor de inkomensondersteuning van mensen met een laag inkomen. Deze staan in de onderstaande tabel samengevat weergegeven.

Tabel 1.1: Regelingen in Roosendaal

Regeling	Inkomensnorm (Wwb=100%)	Bereik regeling
Individuele bijzondere bijstand	Een financiële bijdrage voor inwoners van Roosendaal met een laag inkomen (100%). Het kan hierbij gaan om een tegemoetkoming in de kosten van een computer voor schoolgaande kinderen, een bijdrage in de energiekosten, of de contributie van een sportvereniging.	1.054 uitkeringen in 2007; 1.178 uitkeringen in 2009.
Regeling Kinderopvang	Een vorm van bijzondere bijstand die met name wordt toegepast bij re-integratie van alleenstaande ouders, wanneer er geen beroep gedaan kan worden op een voorliggende voorziening: als er geen vergoeding via de belastingdienst is.	Circa 60 personen.
Collectieve ziektekostenverzekering	Mensen met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum kunnen deelnemen aan een collectieve zorgverzekering.	2.750 (meerderjarige) personen in 2010.
Noodfonds	Een door het maatschappelijk werk ingesteld noodfonds voor Roosendaalse inwoners met acute geldproblemen.	216 personen in 2009.
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	100%	Circa 2.200 huishoudens in 2006.
Categoriale bijzondere bijstand	Een regeling voor ouderen van 65 jaar en ouder met een minimuminkomen.	72 huishoudens in 2006, 93 huishoudens in 2007 en 120 huishoudens in 2009.
Langdurigheidstoelage	Deze regeling is bedoeld voor mensen die vijf jaar of langer rond moeten komen van een minimuminkomen.	297 huishoudens in 2006, 371 huishoudens in 2007.

Bronnen: 'Armoedebestrijding in Roosendaal 2006-2010: een terugblik'; Armoedemonitor Gemeente Roosendaal, 2006 en 2007 (Gemeente Roosendaal, 2007; 2008).

De gemeente Roosendaal heeft het Nibud geen opdracht gegeven om een Minima Effect Rapportage te laten uitvoeren. Dit maakt dat weinig kan worden gezegd over het effect van de inkomensondersteunende maatregelen op typen huishoudens in Roosendaal.

3 *Armoedebeleid in Roosendaal: de gemeente en maatschappelijke organisaties*

3.1 *Inzet van de gemeente*

Visie en doelstelling van het armoedebeleid

De visie op armoede in Roosendaal is breed. In de nota 'Sociaal Roosendaal, Armoedebeleid 2006-2010' wordt aangesloten bij de definitie van de economen Mack en Lansley, die armoede omschrijven als *'an enforced lack of socially perceived necessities'* (zie ook SCP, 2005). In deze omschrijving ontstaat armoede door een gedwongen 'gebrek' en betreft het de mate waarin mensen in hun behoeften kunnen voorzien. Daarbij gaat het om zaken die onontbeerlijk zijn in de gemeenschap waartoe men behoort (p. 4). Daarmee sluit de gemeente Roosendaal expliciet aan bij de definitie van armoede als een relatief begrip.

In de nota signaleert de gemeente dat een aantal Roosendalers, ondanks alle reguliere voorzieningen, buiten de boot dreigt te vallen en geen aansluiting vindt bij de samenleving. Dit alles heeft consequenties voor de sociale participatie van mensen, voor hun gezondheid, huisvesting, kansen op onderwijs en arbeid, hun kwaliteit van leven en de toekomst van kinderen uit gezinnen met minimuminkomens. *'Het is en blijft daarom wenselijk om een lange termijn beleid te voeren, geïntegreerd in verscheidene beleidsdomeinen, en om waar mogelijk preventieve interventies op te starten. Daarnaast zijn soms meer concrete acties noodzakelijk om mensen, die er niet in slagen op eigen kracht aan te sluiten, een duwtje in de rug te geven om die aansluiting weer te krijgen. Naast de 'impliciete' beleidsvoering op de reguliere beleidsterreinen (zoals wonen, werken, zorg) zijn gerichte sociale acties en interventies nodig om mensen te laten aanhaken of te helpen de weg te vinden naar de reguliere hulpverlening.'* (p. 3)

De gemeente hanteert in de nota een brede doelstelling voor het armoedebeleid: *'Het tegengaan van een langdurig gebrek aan toekomstperspectief van kwetsbare groepen in de samenleving, het verbeteren van de materiële situatie van gezinnen en huishoudens met een minima-inkomen, en het doorbreken en voorkomen van sociaal isolement.'* (p.11)

Om de doelstelling van het armoedebeleid te kunnen realiseren wilde de gemeente in 2006:

1. De participatie bevorderen.
2. Inkomens waar nodig en mogelijk ondersteunen.
3. Vaste lasten beperken.
4. Het niet-gebruik van sociale voorzieningen terugdringen.

Aan de in de notitie geformuleerde beleidsdoelstelling en speerpunten werden actiepunten gekoppeld (Sociaal Actieplan 2006-2010). Tot die actiepunten behoorden onder andere bemoeizorg voor opvoeders van kinderen met een gesignaleerde gezondheidsbedreiging, een leergeldproject, een maatjesproject, een collectieve ziektekostenverzekering en het eventueel ontwikkelen van een Gemeentepas.

Het thema 'Kansen voor Iedereen' is benoemd als een van de speerpunten in het Collegeprogramma 2006-2010, 'Hart voor Rosendaal en haar toekomst'. Het programmaplan 'Kansen voor Iedereen' geeft weer hoe de gemeente, in aanvulling op het reguliere beleid van de gemeente Rosendaal, vorm wil geven aan het thema op het gebied van maatschappelijke ondersteuning, jeugd, cultuur, (arbeids)participatie, integratie, armoedebestrijding, en dergelijke. Het programma streeft naar samenhang tussen de leefgebieden 'thuisituatie', 'leefomgeving', 'onderwijs en werk' en 'vrije tijd', met als doel de participatie van alle inwoners aan de Rosendaalse samenleving te bevorderen. In het kader van samenhangend armoedebeleid heeft de gemeente Rosendaal in 2008 geëxperimenteerd met een zogenaamde netwerkaanpak: rond zes/zeven speerpunten werden gemeenteambtenaren en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties bijeengebracht om het beleid te informeren. Deze netwerkaanpak is niet doorgezet.

Het gemeentelijke armoedebeleid valt in Rosendaal onder de afdeling Werk en Inkomen. In de programmabegroting voor 2011 worden de volgende doelen van deze afdeling benoemd:

- Ervoor zorgen dat mensen zelfstandig in hun levensonderhoud kunnen voorzien waar het kan. Daar waar dat niet onmogelijk is ondersteuning geven.
- Zorgen voor zoveel mogelijk werk zodat mensen in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien vanuit een arbeidsmarktparticipatie.
- Het bieden van een pakket aan voorzieningen waardoor mensen zoveel mogelijk in staat zijn deel te nemen aan het algemeen dagelijks maatschappelijk verkeer.
- Snel starten met re-integratie.
- Snel en juist zijn in het verstrekken van uitkeringen en/of voorzieningen.
- Maatwerk bieden aan jongeren tussen de 16 en 27 jaar die een beroep doen op de Wet Investeren in Jongeren.

Het nieuwe college bestaat in Rosendaal uit CDA, PvdA, GroenLinks en Rosendaalse Lijst. In het collegeprogramma voor 2010-2014, 'Duurzaam Kiezen', staat dat bij de bestrijding van armoede een aanpak via formele en informele netwerken wordt benadrukt, vooral om te stimuleren dat de voorzieningen ook daadwerkelijk gebruikt worden. Als belangrijk aandachtsveld wordt preventieve schuldhulpverlening genoemd. Deze taak wil de gemeente oppakken samen met maatschappelijke partners, zoals woningbouwcorporaties, energieleveranciers en ziektekostenverzekeraars. Verder blijft arbeidsparticipatie het primaire doel voor mensen die nu nog een beroep moeten doen op een

uitkering. *‘We richten ons hierbij in eerste instantie op een snelle toeleiding naar werk van mensen met een kleine afstand tot de arbeidsmarkt. Indien dit niet haalbaar is, kiezen we in eerste instantie voor maatschappelijke participatie. We breiden de rol van de WVS als leer-werkbedrijf uit tot een arbeids-ontwikkelbedrijf, waarin ook mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt geactiveerd worden. Daarnaast gaan we de WVS beter benutten als leverancier van diensten die door de gemeente worden ingekocht.’* (p. 9) Op financieel terrein wordt voor het minimabeleid een versobering van het verstrekkingenniveau of van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen voorgesteld.

Inhoud van het gemeentelijke armoedebelief

Elke gemeente speelt een centrale rol in de bestrijding van armoede. Ze doet dat door mensen te voorzien van een inkomen via de Wwb, door middel van inkomensondersteunende maatregelen als kwijtschelding van de gemeentelijke belastingen, door het aanbieden van een collectieve ziektekostenverzekering, door bijzondere bijstand, door re-integratie, en door middel van schuldhulpverlening. Roosendaal doet dat ook.

De laatste jaren is door de gemeente sterk ingezet op toeleiding naar betaald werk zonder daarbij gebruik te maken van re-integratiebureaus. De gemeente is ervan overtuigd dat armoede op die manier het beste bestreden kan worden. Naar aanleiding van de invoering van de Wet Werk en Bijstand in 2004 heeft de afdeling Sociale Zaken een eigen Work First-aanpak ontwikkeld. Om de arbeidsparticipatie van bijstandsgerechtigden te vergroten, biedt de gemeente werk aan aan burgers die zich melden voor een uitkering Wwb/loaw/loaz en waarvan vastgesteld wordt dat zij enige vorm van arbeid kunnen verrichten. In deze aanpak moeten bijstandsgerechtigden verplicht deelnemen aan werkactiviteiten in werkfabrieken. Op deze manier probeert de gemeente de afstand tot de arbeidsmarkt van cliënten te verkleinen en zo de uitstroom uit de bijstand te vergroten. Bijstandsgerechtigden krijgen een contract bij Accessio Re-integratiediensten (onderdeel van WVS-groep) of Workstar (onderdeel van Fourstar). Ze gaan aan het werk op uiteenlopende plaatsen, zoals in de groenvoorziening, de industrie, de schoonmaak, of de beveiliging. Of ze krijgen een tijdelijke baan bij het arbeidstrainingscentrum (ATC) van Workstar, waarbij ze een vast ritme kunnen ontwikkelen en licht productiewerk wordt gedaan (zie ook Van der Loo, 2007). Voor het overgrote deel gaat het om gesubsidieerde banen of banen met behoud van uitkering. Het aantal bijstandsgerechtigden is door deze aanpak de afgelopen jaren teruggedrongen. In september 2007 had 2,0% van de Roosendaalse bevolking (tussen 15 en 65 jaar) een bijstandsuitkering. Dit is laag in vergelijking met de referentiegemeenten. (Gemeente Roosendaal, 2008)

Sinds 2009 bestaat het ‘Werkatelier’ van Sociale Zaken. Het Werkatelier is opgericht om mensen met een bijstandsuitkering van 27 jaar en ouder te helpen bij het zoeken naar werk. De begeleiding duurt dertien weken. Bijstandsgerechtigden krijgen coachingsgesprekken en sollicitatietrainingen; hiernaast worden zij geholpen met het zoeken naar vacatures op het internet.

Verder worden er in de programmabegroting voor 2011 verschillende activiteiten genoemd waar de afdeling Werk en Inkomen mee bezig is. Per 1 november 2010 is er een pilot ‘werken met behoud van uitkering’ gestart. Verder worden er aangepaste arbeidsplaatsen in het kader van de Sociale Werkvoorziening gerealiseerd. Ook wil de afdeling werk aanbieden aan jongeren die zich melden voor een Werkleer-aanbod (WLA, vastgelegd in de Wet Investeren Jongeren, de Wij) en waarvan vastgesteld wordt dat zij enige vorm van arbeid kunnen verrichten of scholing kunnen volgen. Er is

een samenwerking met de gemeente Halderberge opgezet voor het uitvoeren van de Wwb/loaw/loaz/Wij en met het UWV Werkbedrijf ten behoeve van het werkplein. De gemeente zal middelen uit het noodfonds via Traverse verstrekken voor acute hulp in schrijnende gevallen. Daarnaast zullen burgers met een zorgtraject net als in de afgelopen periode tweemaal per jaar thuis bezocht worden, met als doel vast te stellen of de afspraken uit het zorgtraject conform afspraak verlopen en deze daar waar nodig aan te passen.

Qua inkomensondersteunende maatregelen voert de gemeente Roosendaal een beleid waarbij de inkomensgrens die de doelgroep afbakt over het algemeen ligt op 120% van de bijstandsnorm. Het gaat hierbij om maatregelen zoals een tegemoetkoming in sportieve en culturele activiteiten, een langdurigheidstoeslag, kwijtschelding van gemeentelijke belastingen, en bijzondere bijstand (zie ook Hoofdstuk 2).

Naast deze inkomensondersteunende regelingen heeft de gemeente Roosendaal veel aandacht voor preventie en maatschappelijke participatie. Als voorbeeld noemen respondenten de STA-teams en het Meldpunt Schulphulpverlening. De STA-teams werden in 2007 in het leven geroepen. Deze teams zijn in verschillende Roosendaalse wijken actief in het opsporen van armoede en voeren gesprekken met mensen die moeten rondkomen van een laag inkomen. De leden van de STA-teams hebben zelf ook een laag inkomen en staan daardoor dicht bij de doelgroep. Het doel van de gesprekken is tweeledig. Enerzijds wordt voorlichting gegeven over de gemeentelijke voorzieningen. Dit draagt bij aan de reductie van armoede: zoveel mogelijk burgers op of onder de bijstandsnorm moeten gebruik gaan maken van de voor de doelgroep beoogde regelingen. In de programmabegroting voor 2011 staat dat dit voor de afdeling Werk en Inkomen een belangrijk effect is dat zij wil bereiken. Hiernaast gaan de gesprekken over de bevordering van participatie en het leven op een minimuminkomen. De STA-teams hebben dus ook een activerende functie en functioneren als zodanig op het kruispunt van Wwb en Wmo (zie ook paragraaf 3.4).

De gemeente Roosendaal blijkt bijzonder initiatiefrijk op het gebied van armoedebestrijding. Zij heeft de afgelopen jaren diverse plannen, initiatieven en samenwerkingsmodellen in de etalage gezet. De voormalige directeur van Sociale Zaken, de Wmo-wethouder en de leidende ambtenaar armoedebeleid op Sociale Zaken namen daarbij het voortouw. De meest concrete van deze plannen zijn uitgevoerd en doorgezet: STA en de Roosendaalse Work First-aanpak zijn daar voorbeelden van. Een aantal andere plannen, zoals de netwerkaanpak en het vergelijkbare 'Kansen voor Iedereen' lijken in schoonheid te zijn gestorven. Juist deze plannen hadden een betere samenwerking tussen het maatschappelijke middenveld en de gemeente tot doel, maar misten een directe, concrete aanleiding of gelegenheid om aan te werken. De inbreng van de gemeente zelf in de netwerken was niet altijd even intensief; de aanpak werd binnen de gemeente niet breed genoeg gedragen (Nederland en Van der Klein [2009]).

De gemeente zelf heeft het armoedebeleid onlangs geëvalueerd met een focus op de ambities, zoals die in de nota 'Sociaal Roosendaal: armoedebeleid 2006-2010' zijn verwoord en in het 'Sociaal Actieplan 2006-2010' zijn uitgewerkt. De evaluatie heeft een overwegend positieve toon. Uit die gemeentelijke evaluatie blijkt dat er tot op dit moment geen aanleiding is geweest om projecten te

stoppen of substantieel te wijzigen. Ook staat in de evaluatie dat de geformuleerde doelstelling uit het collegeprogramma 2006-2010 is gehaald: *'Het aantal inwoners van Roosendaal dat onder de armoedegrens leeft is in 2007 ten opzichte van 2005 met 3% gedaald.'* Verder valt in de evaluerende notitie te lezen dat in het gevoerde beleid en de uitvoeringsmaatregelen samen met andere maatschappelijke partners veel vooruitgang is geboekt: *'Er is een poging gedaan een samenhangend armoedebeleid te ontwikkelen en invulling te geven aan de ambities van 'een innovatieve en daadkrachtige bestuursstijl' waarbij 'we willen samenwerken met onze partners: burgers, bedrijven en instellingen' en 'innovatie en daadkracht onze leidende kernwaarden zijn en onze bestuursstijl bepalen. In de afgelopen periode hebben wij een groot aantal maatschappelijke partners (gesubsidiëerde instellingen, kerkelijke organisaties en vrijwilligersorganisaties) weten te binden op een gemeenschappelijk doel. Uit de gesprekken met de verschillende partners in de netwerken van het armoedebeleid is gebleken dat er in de werkwijze van de netwerkaanpak veel goodwill is gekweekt. Het valt te betreuren dat deze aanpak in 2009 geen vervolg heeft gehad.'* Dit wordt vervolgens verwoord in de raadsmededeling 'Terugblik armoedebeleid 2006-2010', die de wethouder aan de raad heeft verzonden (februari 2010).

Tot slot worden in de evaluatie nog drie doelstellingen genoemd die voor de komende periode van belang zijn en blijven. Deze doelstellingen zijn het blijven waken voor versnippering in het aanbod (veel maatschappelijke organisaties hebben een aanbod waardoor er sprake kan zijn van overlappingen); effectiever werken door beleid 'op maat' uit te voeren (dat wil zeggen dat het aanbod aan ondersteuning samenvalt met de behoeften aan ondersteuning, waardoor een effectievere inzet van middelen mogelijk is); en inzet van (meer) persoonlijke benaderingen via bij het armoedebeleid betrokken maatschappelijke partners.

3.2 Inzet van maatschappelijke organisaties

In Roosendaal zijn verschillende maatschappelijke organisaties actief rondom armoedebestrijding, zoals Humanitas, Stichting Goed Ontmoet (de voedselbank), Stichting Don Bosco (begeleiding aan kinderen en jeugdigen) en Het Fatimahuis (een buurthuis). Wanneer we kijken naar de resultaten van onze enquête, dan geven de medewerkers van de maatschappelijke organisaties en groepen aan dat het in hun werk met betrekking tot armoedebestrijding vaak gaat om signaleren. Ook houden zij zich bezig met doorverwijzen, activering naar sociale-culturele participatie en het informeren van minima. Daarnaast gaan zij vaak mee naar organisaties, doen ze vaak aan activering naar participatie in persoonlijke netwerken en aan collectieve belangenbehartiging.

We hebben met twee maatschappelijke organisaties uitgebreid gesproken over hun inzet ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting: Traverse en SIW. Traverse is een organisatie voor maatschappelijk werk en welzijnswerk die in de regio West Brabant werkzaam is. Traverse biedt verschillende diensten aan. Vanuit het maatschappelijk werk zien zij zo'n veertienhonderd mensen per jaar. Ze kijken naar sociale uitsluiting en de financiële positie. Bureau Sociale Raadslieden ziet zestienhonderd mensen per jaar. Het gaat hier om een voorziening waar mensen zonder verwijzing en zonder dat er kosten aan verbonden zijn kunnen binnenkomen met vragen en problemen over

sociale voorzieningen, wetten en regelgeving. De medewerkers geven informatie en advies of kunnen bemiddelend optreden. Ook wordt er hulp geboden bij het lezen en/of schrijven van brieven en bezwaarschriften en bij het invullen van formulieren. Verder is er het 'eropaf-team'. Wanneer mensen iemand kennen in hun omgeving waarvan zij denken dat deze persoon hulp nodig heeft, dan kunnen zij worden ingeschakeld.

SIW staat voor 'Sterk in Welzijn'. SIW is een professionele welzijnsonderneming, werkzaam in Roosendaal, Rucphen en Bergen op Zoom. Alle activiteiten die SIW uitvoert, zijn gericht op het bevorderen van zowel het persoonlijke welzijn van bewoners als de leefbaarheid en de sociale samenhang in de wijken en dorpen. Belangrijk hierbij zijn de participatie en integratie van bewoners in voor hen relevante samenlevingsverbanden. Bij SIW werken ongeveer honderd mensen. SIW zorgt ook voor de praktische ondersteuning van de STA-teams (Samen Tegen Armoede), en levert de leden van de STA-teams en een coördinator. Dit project zal uitgebreid worden beschreven in paragraaf 3.4.

3.3 *Minima over minimabeleid*

Vertegenwoordigers van minima vinden dat er veel aandacht is voor armoede in Roosendaal. Een vertegenwoordiger zegt hierover: *'Meer geld is eigenlijk nodig, terwijl het nu minder zal worden. Maar inhoudelijk doen ze het niet slecht.'* Verder noemt een van hen dat het uitkeringsbeheer goed verloopt en dat de gemeente hier goed bovenop zit. Een aantal respondenten is teleurgesteld over het mislukken van de netwerkaanpak. De goodwill waar de gemeentelijke evaluatie over spreekt wordt niet door iedereen onderstreept, integendeel: *'De samenwerking van de gemeente met de organisaties komt in de praktijk niet veel verder. De netwerkaanpak bijvoorbeeld, daar is nooit een coördinator van de gemeente gekomen, dat zou goed zijn geweest. Het beleid blijft steken.'* Wat een begin leek van samenhangend en praktisch geïnformeerd beleid heeft geen vervolg mogen krijgen. Dat wordt door hen gezien als een gemiste kans.

Hiernaast worden de volgende punten ter verbetering genoemd. Zo is de aansluiting op de arbeidsmarkt te verbeteren door bijvoorbeeld werkgevers te benaderen en hen te interesseren om mensen in dienst te nemen, aldus een vertegenwoordiger. En de ver doorgevoerde Work First-aanpak, zoals de gemeente Roosendaal die de afgelopen jaren heeft uitgezet, wordt door vertegenwoordigers van de minima niet altijd even positief gewaardeerd. Vooral de dwang die ervan uitgaat, het risico op een armoedeval en het gebrek aan lange termijnperspectief voor de bijstandsccliënten stuiten op bezwaren bij de doelgroep. Er wordt wel gesproken van 'werkfabrieken' en door sommigen zelfs van 'moderne slavernij'.

Toch blijken de meeste betrokken uiteindelijk positief over Work First in Roosendaal (zie paragraaf 5.1) en is een vertegenwoordiger van het Platform Minima over het algemeen positief over de relatie met de gemeente: *'Tot nu toe hebben we altijd mogen praten met de beleidsafdeling. We mogen in alle fasen meepraten, van beleidsvorming tot evaluaties.'* Wel geeft hij aan dat het in bepaalde situaties nuttig zou zijn wanneer de ambtenaren zelf eens met de mensen gingen praten, bijvoorbeeld in de moskeeën. Het is belangrijk om behalve via ons ook op die manier contact te houden, aldus de vertegenwoordiger. Beleid wordt in Roosendaal vaak óver de doelgroep bijstandsgerechtigden gemaakt, niet in samenspraak mét. Een van de andere vertegenwoordigers van de minima merkt in dit kader op dat in het platform eigenlijk minima zelf zitting zouden moeten

hebben: *‘Het platform bestaat vaak uit vertegenwoordigers van minima, maar niet uit minima zelf. Eigenlijk zou je minima zelf hierin moeten krijgen, anders hou je toch teveel afstand.’*

De minima worden betrokken bij beleidsontwikkelingen door middel van het Platform Minima, de Wmo-raad en de lokale FNV. Platform Minima is de cliëntenraad van de sociale dienst. Ze hebben acht à tien keer per jaar een bijeenkomst met de gemeente en ze vertegenwoordigen de minima in deze overleggen met de sociale dienst. Ze kunnen ook zelf problemen en gewenste veranderingen aandragen en uitleg geven aan de gemeente. In het platform zitten vertegenwoordigers van onder andere de Raad van Kerken, de Marokkaanse gemeenschap, mensen met een bijstandsuitkering en mensen met een Wao-uitkering. Ze zijn met tussen zeven en vijftien personen en proberen een goede afspiegeling van de doelgroep te houden. De rode draad is altijd armoede, maar soms houden zij zich ook bezig met afgeleide onderwerpen.

3.4 *Inspirerende projecten voor de minima*

De inzet voor de bestijding van armoede en maatschappelijke uitsluiting van de gemeente en maatschappelijke organisaties en groepen overziend, kunnen we concluderen dat er al behoorlijk wat gebeurt in Roosendaal. We hebben mooie projecten voor minima gezien. Wanneer we de doelstellingen van de Stedenestafette nog eens bekijken, namelijk het versterken, vernieuwen, en verbeteren van de lokale samenwerking ten behoeve van de minima en het opstellen en versterken van een lokale sociale agenda, willen wij hier de volgende projecten of initiatieven onder de aandacht brengen:

STA-teams

STA staat voor Samen tegen Armoede. De STA-teams bestaan sinds eind 2007 en zijn opgericht door de gemeente Roosendaal. De professionele welzijnsonderneming SIW, ‘Sterk in Welzijn’, zorgt voor de praktische ondersteuning en levert de leden van de teams en een coördinator. Het Verwey-Jonker Instituut begeleidt het initiatief. De eerste doelstelling van STA-teams is het actief opsporen van armoede. Daarnaast hebben de teams tot doel bewoners te helpen bij het gebruik van gemeentelijke voorzieningen en hen actief te stimuleren om te participeren in de samenleving. Het initiatief richt zich op bewoners met een laag inkomen en degenen die in hoge(re) mate te maken hebben met sociale uitsluiting.

De STA-teams in Roosendaal bestaan uit vijf teams van ongeveer vijf mensen. Deze teams zijn actief in de wijken Kalsdonk, Westrand, Kroeven, Tolberg en Burgerhout. Zij houden zich bezig met het opsporen van armoede en het voeren van gesprekken met mensen die moeten rondkomen van een laag inkomen. De leden van de STA-teams maken zelf onderdeel uit van de armoededoelgroep en maken daardoor eenvoudig en snel contact met bewoners. In de gesprekken vraagt het STA-team naar het gebruik door bewoners van de bestaande (gemeentelijke) voorzieningen die bedoeld zijn voor inkomensondersteuning. Ook gaat het gesprek over de mate van participatie van bewoners nu en hoe zij dit veranderd willen zien in de toekomst. Bewoners worden actief gestimuleerd om meer of op een betere manier deel te nemen aan de samenleving. Daarbij gaat het om het persoonlijke en sociale leven, maar ook om werk en inkomen. Samen met de bewoner stelt het STA-team een participatieplan op, met daarin reële doelen. De voortgang wordt bewaakt door het STA-team.

Verder kunnen de leden van de STA-teams ook loketbegeleiding uitvoeren of een bewoner doorverwijzen. Bewoners kunnen zich aanmelden bij een vijftal wijkhuizen en het hoofdkantoor van SIW.

WoonService Roosendaal

WoonService Roosendaal is een samenwerkingsverband dat bestaat uit de WVS Groep, SIW, Aramis, het ROC Kellebeek College, Traverse en de gemeente Roosendaal. Deze organisaties in Roosendaal zijn een samenwerking aangegaan om mogelijk te maken dat mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen.

Doelgroep van deze service zijn mensen die niet altijd meer een beroep kunnen doen op familie, kennissen of burens en die soms wel eens behoefte hebben aan hulp of aandacht.

WoonService kan deze mensen op vele manieren ondersteunen, tegen geringe kosten. De service kan zorg, woon- en welzijnsdiensten aanbieden. Dan kan het gaan van klusjes in en rond het huis en het samen doen van boodschappen tot hulp bij de administratie. Dit doen zij in eerste instantie met twaalf woonserviceverleners.

WoonService werkt met een dienstencheque (kosten €5). Hiervoor kunnen mensen één uur dienstverlening afnemen.

Netwerk 'Kinderen doen mee'

De doelstelling van het netwerk is het bevorderen van de participatie van kinderen die opgroeien in een gezin met een laag inkomen. De doelgroep bestaat uit kinderen (4-18 jaar) van minima uit de gemeente Roosendaal. Het netwerk organiseert in dit kader concrete activiteiten voor deze kinderen. Zo organiseren ze een verwendag, een dagje naar de speeltuin en cursussen over bijvoorbeeld fietsen maken. 'Kinderen doen mee' wordt gesubsidieerd door de gemeente. Het netwerk is voortgekomen uit de Roosendaalse werkgroep Kind en Armoede. Deze werkgroep bestaat al zo'n tien jaar en richt zich vooral op het organiseren van het uitwisselen van informatie tussen de organisaties die een aanbod op het gebied van armoede hebben.

De kerngroep van het netwerk 'Kinderen doen mee' in Roosendaal bestaat uit Dekanaat het Markiezaat, de werkgroep Kind en Armoede en Stichting Don Bosco. In de zomer van 2008 heeft wethouder Jongmans samen met de toenmalige Staatssecretaris van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid het convenant *Kinderen doen mee!* ondertekend. Het doel van het convenant luidt: 'De gemeente Roosendaal en de Staatssecretaris hebben de gezamenlijke ambitie om het aantal kinderen dat om financiële redenen niet maatschappelijk participeert, met de helft terug te brengen.' De staatssecretaris heeft extra financiële middelen ter beschikking gesteld. Het netwerk zorgt ervoor dat deze middelen doelgericht besteed worden aan de uitwerking van het convenant, zodat het geld terecht komt bij de kinderen die het nodig hebben.

4 *Samenwerken aan armoedebeleid in Roosendaal*

Drie gemeenteambtenaren en eenendertig medewerkers van maatschappelijke organisaties lieten zich in onze enquête uit over de samenwerking rondom de armoedebestrijding in Roosendaal. Daarnaast hebben de interviews met belangrijke spelers op dit terrein en met de vertegenwoordigers van minima veel informatie opgeleverd over de samenwerking. Twee van de drie ambtenaren werken als productontwikkelaar bij de gemeente; de derde is senior beleidsadviseur op de afdeling Sociale Zaken. Iets minder dan een derde van onze respondenten bij de maatschappelijke organisaties werkt bij een bewonersplatform. Drie medewerkers werken bij de welzijnsinstelling SIW of bij Platform Minima Roosendaal. De anderen werken bij uiteenlopende organisaties als Humanitas, het Netwerk 'Kinderen doen mee' en diverse stichtingen. De medewerkers die hebben meegewerkt aan het onderzoek zitten in deze organisaties in de regel in het bestuur als voorzitter, secretaris of penningmeester. Een enkele keer heeft een actief lid of een teamleider de enquête ingevuld. Een ruime meerderheid van de organisaties krijgt subsidie van de gemeente; ruim de helft krijgt deze subsidie structureel en nog eens een kwart krijgt die per project.

4.1 *Inkomensverbetering en maatschappelijke participatie van minima*

De 31 maatschappelijke organisaties zeggen niet bijzonder veel met de gemeente samen te werken op het gebied van armoedebestrijding. De drie ambtenaren die aan het onderzoek hebben meegewerkt zeggen allen wél met maatschappelijke organisaties samen te werken. Tegelijkertijd vinden deze drie dat meer of intensievere samenwerking wenselijk is. De helft van de maatschappelijke organisaties deelt deze mening.

Als er nu samengewerkt wordt, dan gaat het volgens de maatschappelijke organisaties vooral om het bevorderen van de maatschappelijke participatie van minima. Ook op het gebied van inkomensverbetering wordt wel eens samengewerkt, maar dat gebeurt in mindere mate; daarbij is de gemeente de belangrijkste partij. Zowel de lokale overheid als het maatschappelijke middenveld vinden het nakomen van met elkaar gemaakte afspraken van groot belang. Maatschappelijke organisaties vinden ook het goed geïnformeerd worden door de gemeente zeer belangrijk.

De maatschappelijke organisaties die aan het onderzoek hebben meegewerkt beoordelen de samenwerking met een krappe voldoende. De drie ambtenaren zijn iets positiever, maar ook één van de drie is ontevreden over de samenwerking. De maatschappelijke organisaties zien een behoorlijk aantal verbeterpunten in deze samenwerking. Dat gaat dan bijvoorbeeld om de wens dat de ambtenarij de netwerkaanpak gaat ondersteunen en de coördinatie van de samenwerking ter hand neemt,

‘van losse schakels naar ketens’, zoals een van de respondenten het noemt (zie ook Bijlage 1). Vooral voor (gezinnen met jonge) kinderen achten zij zo’n betrokken, gezamenlijke lokale aanpak van belang; en bij vroegtijdige signalering van armoede en sociale uitsluiting hebben zij ook behoefte aan intensievere samenwerking. Van de gemeente worden niet alleen plannen en controlemechanismen verwacht, maar ook een meer praktisch betrokken en realistische regie, die oer heeft voor de (ervarings)deskundigheid van maatschappelijke organisaties en die honoreert wat er al bereikt is op dit gebied. Onderling werken maatschappelijke organisaties wel regelmatig samen; dat doet zelfs een overgrote meerderheid. Hieronder gaan we iets dieper in op de respons van onze enquête: eerst komt de samenwerking binnen het gemeentelijke apparaat aan de orde, daarna nogmaals de samenwerking tussen de gemeente en maatschappelijke organisaties.

4.2 *Samenwerking binnen het gemeentelijke apparaat*

In het kader van het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting zijn de ambtenaren vooral betrokken bij de formulering van het beleid en het bewaken van de uitvoering daarvan. Het drietal ziet hierbij een belangrijke rol weggelegd voor de gemeente. Die rol komt volgens alle drie de ambtenaren vooral terug in het zo goed mogelijk informeren van burgers over de beschikbare voorzieningen, en het subsidiëren van maatschappelijke organisaties en groepen die zich bezighouden met armoedebestrijding. Daarnaast zien twee ambtenaren een rol voor de gemeente als initiatiefnemer van projecten ten behoeve van de maatschappelijke participatie en financiële positie van minima.

De ambtenaren denken verschillend over de mate van samenwerking met andere gemeentelijke afdelingen, ter bevordering van het inkomen of de maatschappelijke participatie van minima. De één vindt dat zijn afdeling veel heeft samengewerkt met andere gemeentelijke afdelingen, een ander vult bij deze vraag ‘niet veel, maar ook niet weinig’ in en de derde vindt dat zijn afdeling weinig heeft samengewerkt. Het meeste hebben de ambtenaren samengewerkt met de afdeling Onderzoek, zowel op het bevorderen van maatschappelijke participatie als op inkomensverbetering van minima. Zij zijn tevreden over de manier waarop deze afdeling het effect van maatregelen analyseert.

Volgens de ambtenaren gaat het bij de samenwerking binnen het gemeentelijke apparaat om overleg met elkaar over de grote lijnen in beleidsvorming. De doelgroepen waarop de samenwerking zich richt, zijn bijstandsgerechtigden en kinderen van minima. De ambtenaren beoordelen de interne samenwerking gemiddeld met het cijfer 6,3. Opmerkelijk is wel dat één van hen het rapportcijfer 4 geeft. De anderen beoordelen de interne samenwerking met een 7 en een 8.

In de enquête hebben wij de ambtenaren een aantal aspecten voorgelegd die een rol spelen bij de samenwerking met de andere gemeentelijke afdelingen. Wij hebben hen gevraagd hoe belangrijk zij deze aspecten vinden als het gaat om verbetering van het inkomen en de bevordering van maatschappelijke participatie van minima.

De ambtenaren vinden, bijna zonder uitzondering, alle aspecten ten aanzien van de samenwerking die ze voorgelegd krijgen belangrijk of zeer belangrijk. Het nakomen van met elkaar gemaakte afspraken vinden zij van het grootste belang. Daarnaast noemen zij resultaatgericht samenwerken,

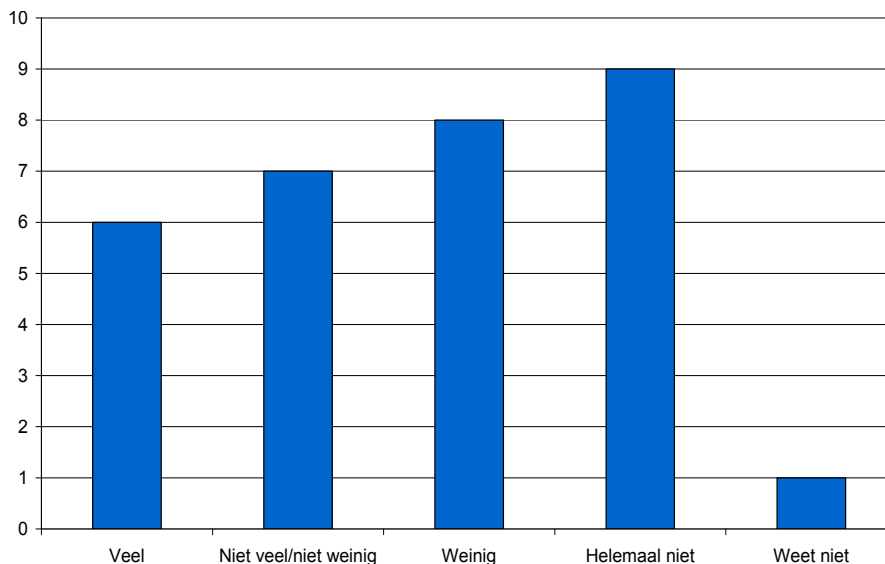
direct effect bereiken voor minima, weten bij welke collega je moet zijn voor een bepaalde vraag, gezamenlijk beleid bepalen, en dat de andere afdelingen weten wat er in de praktijk van armoede en sociale uitsluiting speelt. De drie zijn vooral tevreden dat zij weten bij welke collega zij moeten zijn voor een bepaalde vraag. Op resultaatgerichtheid, direct effect voor minima en onderling contact valt er volgens hen nog wel wat winst te behalen in de samenwerking.

Als wij aan de ambtenaren vragen hoe de kwaliteit van de samenwerking tussen hun afdeling en de andere gemeentelijke afdelingen op het gebied van armoede en sociale uitsluiting (verder) verbeterd kan worden, hebben zij allemaal een antwoord paraat. Eén ambtenaar wil meer programatisch werken. Een ander wil juist nog meer afstemming en dat ook in een vroegtijdiger stadium. De derde zegt: *'ik heb meer behoefte aan samenwerking met overige lokale partijen die op dit thema actief zijn.'* De wens tot meer of intensiever samenwerken geldt bij hen vooral voor samenwerking met de afdeling Wmo. Intensiever samenwerken zou op tal van onderwerpen nodig zijn, van signaleren en informeren tot financiële hulp en activering naar werk of opleiding.

4.3 Samenwerking tussen de gemeente en maatschappelijke organisaties

De maatschappelijke organisaties zijn op vele manieren actief bij het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting, maar doen dat vooral door armoede te signaleren. Zesentwintig van de 31 organisaties zegt op deze manier actief te zijn. De helft verwijst door, informeert minima of activeert hen naar sociaal-culturele participatie. De organisaties lijken niet bijzonder veel met de gemeente samen te werken ter bevordering van het inkomen of de maatschappelijke participatie van minima. Een kwart heeft dit helemaal niet gedaan en bijna een derde weinig. Ongeveer één op de vijf organisaties zegt veel, of niet veel/niet weinig samen te werken met de gemeente (zie figuur 4.1).

Figuur 4.1 Hoe vaak werken maatschappelijke organisaties samen met de gemeente? (n=31)

De organisaties (15 van de 21) die hebben samengewerkt, doen dat vooral op het gebied van het bevorderen van de maatschappelijke participatie van minima. Acht van de 21 organisaties hebben dat gedaan op het gebied van inkomensverbetering.

In twee derde van de gevallen blijkt de samenwerking te gaan om het uitwisselen van informatie. Daarnaast heeft bijna de helft contact over individuele cases. Verder worden er regelmatig samen projecten opgezet en uitgevoerd en wordt de organisatie betrokken bij beleidsvorming van de gemeente. Driekwart van de maatschappelijke organisaties geeft aan dat de samenwerking met de gemeente gericht is op een bepaalde doelgroep. Bijstandgerechtigden vormen bij de organisaties (10 van de 21) de vaakst genoemde doelgroep. Verder is het opvallend dat organisaties zich richten op een brede doelgroep. Nieuwe Nederlanders worden door zes organisaties genoemd en zeven andere doelgroepen steeds vier of vijf keer.

De respondenten bij de ambtenaren geven aan samen te werken met woningcorporaties, - in Roosendaal is Aramis zeer actief -, het maatschappelijk werk en met belangenbehartigers van minima (Platform Minima). Met veel andere organisaties die de ambtenaren zijn voorgelegd, werken zij niet veel of weinig samen en met enkelen weinig tot niet. Zij zeggen meer samen te willen werken met buurthuizen, vrijwilligersorganisaties, zorgverzekeringen en nutsbedrijven. Wanneer er sprake is van samenwerking, gaat het voornamelijk om het uitwisselen van informatie, het delen van deskundigheid (bijvoorbeeld door middel van detachering) en de front office.

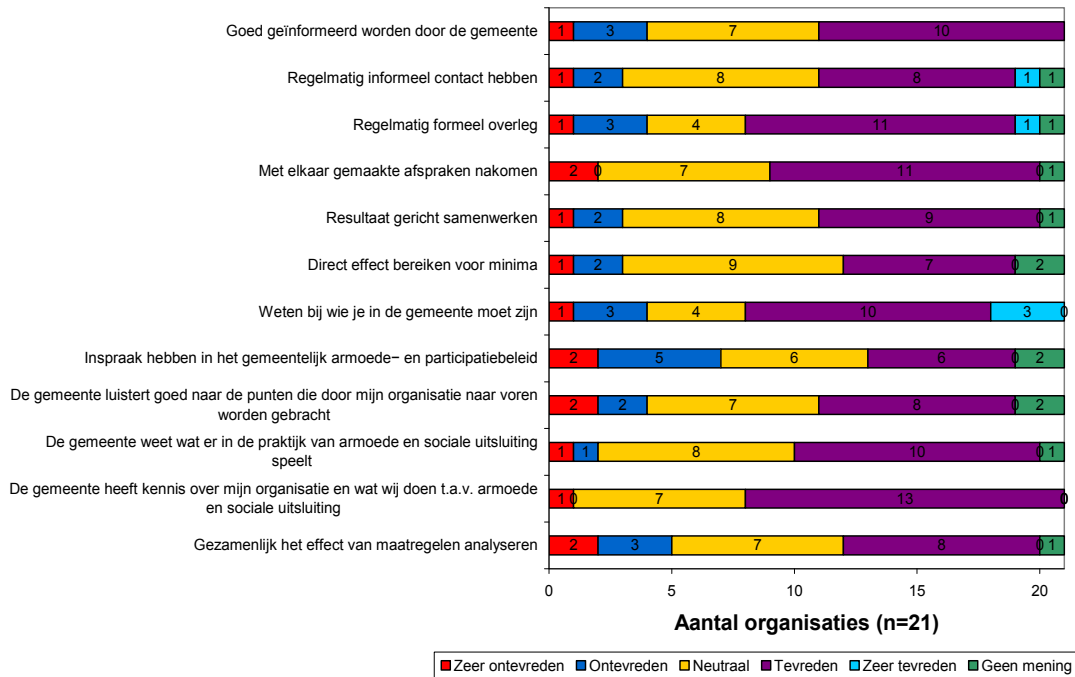
Beoordeling van de samenwerking met de gemeente

De maatschappelijke organisaties die aan het onderzoek hebben meegewerkt, zijn niet onverdeeld tevreden over de samenwerking met de gemeente op het gebied van armoede en sociale uitsluiting. Ze waarderen deze samenwerking gemiddeld met een krappe voldoende: een 5,8. Ongeveer vier van de tien organisaties geven een onvoldoende. Met deze cijfers scoort de gemeente Roosendaal het allerlaagst van alle gemeenten die meedoen aan de Stedenestafette. Een structurele investering van de gemeente in de relaties met het maatschappelijke middenveld lijkt op zijn plaats, maar het zal niet makkelijk zijn eerdere teleurstellingen weg te nemen. Zoals een van de potentiële respondenten in antwoord op onze enquête-uitnodiging stelde: *'Eerlijk gezegd, ik heb weinig behoefte om op verzoek van de gemeente een enquête over samenwerking in te vullen, terwijl wij op andere fronten - bijvoorbeeld over de netwerken- al lange tijd niets meer horen van de gemeente'*.

Net als bij de ambtenaren, hebben wij ook de medewerkers van maatschappelijke organisaties de aspecten voorgelegd die een rol spelen bij de samenwerking. Het goed geïnformeerd worden door de gemeente en het nakomen van met elkaar gemaakte afspraken vinden de respondenten van het grootste belang. Daarna vinden zij resultaatgericht werken en het weten bij wie zij in de gemeente moeten zijn het meest belangrijk. Deze vier aspecten beïnvloeden de waardering van de samenwerking waarschijnlijk het meest. Opvallend ontevreden zijn de organisaties over het (niet) hebben van inspraak in het gemeentelijke armoede- en participatiebeleid.

Figuur 4.2 geeft een overzicht van alle aspecten en de mate van tevredenheid van de medewerkers van de organisaties hierover.

Figuur 4.2 Tevredenheid over de samenwerking met de gemeente (n=21)

Ook hebben we gekeken welke aspecten (zie figuur 4.2) de algemene tevredenheid over de samenwerking het meest beïnvloeden. Het gaat om de volgende aspecten:

- Weten bij wie je in de gemeente moet zijn.
- Gezamenlijk het effect van maatregelen analyseren.
- De gemeente luistert goed naar de punten die door mijn organisatie naar voren worden gebracht.

Bijna de helft van de 31 organisaties die de enquête hebben ingevuld vindt meer of intensiever samenwerken met de gemeente wenselijk. De wens tot meer samenwerking geldt vooral voor de onderwerpen informeren van minima en signaleren. Daarnaast vinden de organisaties dat er in dit kader aandacht moet zijn voor de onderwerpen financiële hulp, doorverwijzen en activering naar zowel participatie in persoonlijke netwerken als in de sociaal-culturele sfeer.

In totaal 12 van de 21 organisaties die met de gemeente hebben samengewerkt, noemen verbeterpunten voor wat betreft de samenwerking tussen de gemeente en de maatschappelijke organisaties. Een aantal organisaties wil dat de gemeente een meer gerichte aanpak opstelt. De mens, het probleem van deze mensen, en dus de behoeften van de doelgroep zouden meer centraal moeten staan. Daarnaast denken een aantal organisaties dat de besluitvorming bij de gemeente beter en vooral sneller kan. Daarbij noemt een organisatie ook ‘korte lijnen’ en een ‘duidelijke visie’ van de gemeente. De gemeente ontplooit tamelijk veel initiatieven (STA-teams, netwerkaanpak, ‘Kansen voor Iedereen’), maar veel van die initiatieven lopen volgens het veld ook weer een grote kans om

op een zeker moment een schone dood te sterven. Waarom is dan niet altijd even duidelijk. Er is behoefte aan een duidelijke, transparante en lange termijnregie op de inhoud van armoedebestrijding.

Het veld vindt de koers van de gemeente bij tijd en wijle grillig en acht het tijdelijke karakter van de samenwerking met de gemeente problematisch. Zoals een respondent opmerkt: *'Op dit moment werken we samen binnen een groot project en die samenwerking verloopt goed. Het is echter alleen weer voor twee jaar. Het zou beter zijn om samen met elkaar een langere termijnvisie te ontwikkelen met daaraan gekoppeld een meerjaren-activiteitenplan.'*

4.4 Samenwerking van maatschappelijke organisaties en groepen onderling

Als het gaat om de onderlinge samenwerking, constateren we dat de overgrote meerderheid, namelijk driekwart van de 31 maatschappelijke organisaties, in de enquête aangeeft dat hun organisatie op het gebied van armoede en sociale uitsluiting samenwerkt met andere organisaties dan de gemeente. Er wordt vooral veel samengewerkt met het maatschappelijk werk en het buurthuis/welzijnswerk/sociaal-cultureel werk. Daarnaast werken organisaties regelmatig samen met woningcorporaties, vrijwilligersorganisaties en belangenbehartigers van minima. Opvallend is dat die samenwerking voornamelijk bestaat uit het uitwisselen van informatie en contact over individuele cases. Achttien van de eenentwintig organisaties die onderling samenwerken, wisselen informatie uit; veertien hebben contact over individuele cases. Daarnaast organiseren negen organisaties gezamenlijke projecten en voeren die ook samen uit.

Voor het overgrote deel is de samenwerking wederom gericht op bijstandsgerechtigden en kinderen van minima. Maar bij deze vraag over onderlinge samenwerking noemt bijna de helft van de organisaties ook ouderen als doelgroep. In Roosendaal heeft het maatschappelijke middenveld een goed oog voor de problematiek van ouderen (De Haas 2007; GGD West Brabant 2005).

4.5 Lokale samenwerkingsverbanden

Ambtenaren en maatschappelijke organisaties nemen deel aan grotere lokale samenwerkingsverbanden, met meer dan drie partners. Desgevraagd noemen zij: het Meldpunt schuldhulpverlening, een samenwerkingsverband rond laaggeletterdheid, FNV Lokaal, de STA-teams, (projecten van) Traverse, Werkgroep Kind en Armoede, Woonservice, SIW Roosendaal, de RK kerken, het Stedelijk Overleg Roosendaal, het Platform Minima Roosendaal, de Seniorenraad, Thuisadministratie, en Ontwikkeling ontmoetingsruimten/buurthuizen. Bijna twee derde (14 van de 22) van de maatschappelijke organisaties geeft aan deel te nemen aan een lokaal samenwerkingsverband. Het vaakst genoemd worden de STA-teams, de Werkgroep Kind en Armoede, en Woonservice. Hieronder lichten we de Werkgroep Kind en Armoede eruit.

Werkgroep Kind en Armoede

De Werkgroep Kind en Armoede komt voort uit de projectgroep 'Effecten van Armoede'. Doel van de werkgroep is de bewustwording van de effecten van armoede op kinderen bij omstanders. De werkgroep richt zich op kinderen van mensen met een minimuminkomen.

Onderdeel van de werkgroep is een projectgroep. Deze projectgroep heeft in Roosendaal posters, folders en spelmateriaal over de effecten van armoede op kinderen verspreid. De Werkgroep Kind en Armoede heeft vervolgens gewerkt aan het promoten en bundelen van al dit materiaal. Hieruit zijn meer activiteiten voortgekomen, namelijk stedelijke gespreksavonden over armoedebestrijding in samenwerking met de gemeente en maatschappelijke en kerkelijke organisaties. Een van de resultaten: het Netwerk 'Kinderen doen mee'. Het Netwerk organiseert diverse activiteiten voor de kinderen van mensen met een minimuminkomen, zoals dagjes uit, sport en fruit op school na schooltijd, een cursus fietsenreparatie en een verwendag (zie paragraaf 3.4 voor meer informatie over het netwerk).

De betrokken organisaties zijn over het algemeen tevreden over het verloop van de samenwerking in grotere verbanden. Slechts één organisatie laat een kritische noot te horen. Deze organisatie vindt dat de samenwerking wel weer wat geïntensiveerd kan worden.

Ondanks de deelname van bijna twee derde van de organisaties aan een lokaal samenwerkingsverband, vinden vier van de tien organisaties meer of intensievere samenwerking nodig met andere organisaties op het gebied van armoede en sociale uitsluiting. Hetzelfde aantal vindt dit niet nodig en twee van de tien weten het niet.

5 *Versterking van de lokale sociale agenda in Roosendaal*

Het versterken van de lokale sociale agenda is, samen met het versterken van de samenwerking tussen partijen op lokaal niveau, de belangrijkste doelstelling van deelname aan de Stedenestafette. Het eerste punt vloeit voort uit het streven om armoedebestrijding hoog op de lokale sociale agenda te houden. Dit streven wint aan betekenis doordat armoedebestrijding door de te verwachten bezuinigen onder druk kan komen te staan. Om armoedebestrijding hoog op de lokale agenda te houden, is tevens verdere versterking van het maatschappelijke draagvlak voor armoedebeleid nodig.

5.1 *Respons op de vragen van de gemeente Roosendaal aan het veld*

In de enquête heeft de gemeente Roosendaal zelf drie vragen kunnen stellen aan de ambtenaren en organisaties. Allereerst wilde de gemeente graag van de respondenten weten hoe ze staan tegenover de Work First-aanpak van de gemeente. In deze aanpak moeten bijstandsgerechtigden verplicht deelnemen aan werkactiviteiten. Op deze manier probeert de gemeente de afstand tot de arbeidsmarkt van cliënten te verkleinen en zo de uitstroom uit de bijstand te vergroten. De ambtenaren en organisaties geven in meerderheid (16 van de 30 die deze vraag hebben beantwoord) aan dat zij achter het Work First principe staan. Zeven respondenten staan negatief tegenover de Work First-aanpak, terwijl zeven andere personen hier geen mening over hebben. De respondenten die positief zijn over de aanpak, geven de volgende redenen op (meerdere antwoorden waren op deze vraag mogelijk):

- Het brengt mensen werkdiscipline bij (14x genoemd).
- Het brengt mensen werkritme bij (13x).
- Mensen kunnen op deze manier makkelijker uitstromen naar ander werk (10x).
- Het draagt bij aan een inkomensverbetering (7x).
- Het bevordert de Wwb-uitstroom (4x).

Andere positieve redenen die zijn opgegeven hebben betrekking op het versterken van het zelfvertrouwen van cliënten en het voorkomen van een sociaal isolement.

Naast de positieve geluiden zijn zeven respondenten wat negatiever gestemd. Zij hebben hierbij de volgende overwegingen:

- Er wordt weinig toekomstperspectief geboden (5x genoemd).
- Mensen stromen na een jaar weer de Wwb in (3x).
- Er is weinig aandacht voor scholing of bijscholing (2x).

Dat de respondenten negatief tegenover de Work First-aanpak staan kan, tot slot, ook te maken hebben met het gevaar dat cliënten gedemotiveerd kunnen raken door het werk dat ze verplicht moeten doen. Dit draagt volgens de betreffende respondenten niet bij aan grotere baankansen.

Ook vroeg de gemeente naar de doelgroepen waarvoor de Work First-aanpak een meerwaarde heeft. Ambtenaren en maatschappelijke organisaties geven aan dat Work First vooral voor bijstandsgerechtigden (17 van de 30), jongeren (16x), nieuwe Nederlanders, en dak- en thuislozen (beiden 9x) geschikt is. De meerwaarde wordt veel lager ingeschat voor ouderen, alleenstaande moeders (beiden 4x) en kinderen van minima (2x).

Tenslotte was de gemeente geïnteresseerd in de opvattingen van ambtenaren en maatschappelijke organisaties over de Roosendaalse Samen Tegen Armoede (STA)-aanpak. Binnen deze inclusieve aanpak van armoede bezoeken de zogenaamde STA-teams de minima in de wijken om ze te informeren over het bestaande aanbod van armoederegelingen en trachten ze de maatschappelijke participatie te vergroten. In totaal 20 van de 29 personen die deze vraag hebben beantwoord, geven aan positief te staan tegenover de STA-aanpak. Negen personen hebben hier geen mening over en geen van de respondenten was hier negatief over. De STA-aanpak heeft volgens de respondenten vooral een meerwaarde als het gaat om:

- Het bevorderen van de maatschappelijke participatie (16x genoemd).
- Als het gaat om de beleving dat de minima zich 'gehoord' voelen (16x).
- Als het gaat om de informatie die de STA-aanpak uit het praktijkveld oplevert voor toekomstige beleidsvorming (11x).
- Het realiseren van een inkomensverbetering van de minima (7x).

5.2 *Wensen voor de lokale sociale agenda*

In een lokale sociale agenda leggen de partijen gezamenlijk vast wat in de gemeente voor de toekomst prioriteiten zijn als het gaat om bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. Zowel de sleutelinformanten, gemeenteambtenaren, medewerkers van maatschappelijke organisaties als de vertegenwoordigers van de minima zijn gevraagd naar welke punten volgens hen zeker op de agenda moeten komen. De gegeven suggesties zijn als volgt samen te vatten (zie Bijlage 1 voor een uitgebreid overzicht van wensen voor de lokale sociale agenda):

- Meer inzicht in het bestaande hulpverleningsaanbod van de verschillende organisaties in de gemeente.
- Meer kennisdeling.
- Meer samenwerking tussen organisaties.
- Meer aandacht voor kansarme gezinnen en kinderen.
- Meer samenwerking en kennisdeling.
- Blijvende aandacht voor de bevordering van maatschappelijke participatie.
- Meer aandacht voor samenwerkingsmogelijkheden met het bedrijfsleven.
- Behoud van aandacht voor armoede(bestrijding).
- Meer aandacht voor preventie.

De gemeente Roosendaal en diverse maatschappelijke organisaties leveren verschillende diensten om mensen met een laag inkomen financieel te ondersteunen en om ze (weer) te laten participeren in de samenleving (zie ook Nederland et al., 2008). De bovengenoemde suggesties, zoals meer inzicht in wat er in Roosendaal gebeurt als het gaat om armoedebestrijding, het meer met elkaar samenwerken en het met elkaar delen van kennis, zijn echter duidelijke signalen dat er nog altijd behoefte bestaat aan meer en betere samenwerkingsverbanden rondom de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting.

In het laatste hoofdstuk van dit rapport geven we een korte samenvatting van de bevindingen en doen we een aantal aanbevelingen voor het toekomstige minimabeleid.

5.3 *Wensen voor samenwerking*

Aan de ambtenaren en organisaties in Roosendaal hebben we aanvullende vragen gesteld over de wensen ten aanzien van samenwerking. De resultaten van de enquête laten zien dat 15 van de 31 organisaties aangeven dat er meer met de gemeente moet worden samengewerkt. Het gaat de organisaties dan vooral om meer samenwerking rondom het (vroeg)tijdig signaleren van armoede en sociale uitsluiting (10x genoemd). Intensievere samenwerking rondom de informatievoorziening richting minima (9x) en samenwerking wat betreft de financiële hulpverlening scoren eveneens bovengemiddeld. Dat de organisaties deze thema's noemen is opmerkelijk; het zijn namelijk thema's waarop de gemeente en maatschappelijke organisaties in Roosendaal al redelijk intensief samenwerken. Via de STA-teams, die mogelijk worden gemaakt door de gemeente en gecoördineerd worden door SIW, is de informatievoorziening richting minima verbeterd en vindt meer (vroeg)tijdige signalering van armoede plaats. Ook Aramis, Traverse en de gemeente hebben samenwerkingservaring op het gebied van financiële hulpverlening (budgetvoorlichting; het voorkomen van huisuitzettingen e.d.) en vroegtijdige signalering (bijvoorbeeld van huurachterstand). Deze partijen hebben al eerder aangegeven meer gegevens over het cliëntenbestand te willen delen, maar hebben de privacygevoeligheid van deze specifieke samenwerkingswens nog niet kunnen tackelen.

De ambtenaren die deze vraag hebben beantwoord zijn allen van mening dat meer samenwerking met het maatschappelijke middenveld gewenst is. De ambtenaren geven aan dat (vroeg)signalering een thema is waarop meer samenwerking gewenst is, evenals het wederzijds uitwisselen van informatie over minima.

In deze rapportage hebben we gezien dat in de gemeente Roosendaal veel met elkaar wordt samengewerkt: gemeenten en maatschappelijke organisaties weten elkaar te vinden en geven aan onderling informatie uit te wisselen. Tegelijkertijd laten de bovenstaande bevindingen zien dat de gemeente en het maatschappelijke middenveld hier nog een stap in kunnen maken.

6 *Samen verder werken aan succes in Roosendaal: conclusies en aanbevelingen*

6.1 *Concluderend*

De gemeente Roosendaal wil in haar armoedebeleid rekening houden met zowel de oorzaken als de gevolgen van armoede. Er wordt een brede armoededefinitie gehanteerd: het gaat kort gezegd om werk, inkomen en participatie. Naast aandacht voor arbeidsparticipatie heeft de gemeente bij armoedebestrijding aandacht voor preventie en het terugdringen van niet-gebruik van regelingen en activering van de minima. Met deze benadering sluit Roosendaal aan bij de aanbeveling van de Europese Unie over 'Active Inclusion'. Daarin staat een pleidooi voor een evenwichtig samenspel van inkomen, (arbeids-)participatie en adequate dienstverlening voor iedereen die door armoede getroffen of bedreigd wordt.

Roosendaal heeft dan ook een veelheid aan regelingen in het leven geroepen om uitsluiting te helpen tegengaan. Daarbij hanteert de gemeente een inkomensgrens van 120% van de bijstandsnorm, waarmee ze wil aangeven hoe belangrijk ondersteuning juist voor risicogroepen op de rand van de bijstand is. Van die regelingen wordt onder andere door de activiteiten van de STA-teams ook veel, - en steeds meer -, gebruik gemaakt.

De driehoek politiek (de wethouder Wmo), beleid (de ambtenaar armoedebeleid) en uitvoering (de directeur Sociale Zaken) heeft de afgelopen jaren veel initiatief genomen om armoedebestrijding in Roosendaal te innoveren. De meest concrete van deze plannen zijn uitgevoerd en doorgezet: STA en de Roosendaalse Work First-aanpak zijn daar voorbeelden van. Ze kregen landelijke bekendheid (zie bijvoorbeeld Bussemaker, 2008; Nederland e.a., 2010; Van der Klein e.a., [2010]; Van der Loo, 2007). Plannen die een betere samenwerking tussen het maatschappelijke middenveld en de gemeente tot doel hadden waren minder succesvol. Maatschappelijke organisaties en gemeente liepen in eerste instantie wel warm voor initiatieven als de Netwerkaanpak en het vergelijkbare 'Kansen voor Iedereen', maar slaagden er niet in om een gezamenlijk aangrijpingspunt te vinden. Bovendien bleek er niet altijd sprake van een gemeentebreed gedragen intentie tot samenwerking. Voor de maatschappelijke organisaties leidde dit tot teleurstelling en frustratie, een gevoel dat tot op de dag van vandaag doorklinkt in de beoordeling door onze respondenten van de samenwerking met de gemeente.

De maatschappelijke organisaties waarderen die samenwerking gemiddeld met een hele krappe voldoende: een 5,8. Ongeveer vier van de tien organisaties geven een onvoldoende. Met deze cijfers scoort de gemeente Roosendaal het allerlaagst van alle gemeenten die meedoen aan de Stedenestafette. Een structurele investering van de gemeente in de relaties met het maatschappelijke middenveld lijkt op zijn plaats. In dat kader willen we hier drie aanbevelingen doen: allereerst kan een lange termijninzet/regie van de gemeente op lokale samenwerkingsprocessen en de haken en ogen die zich daarbij voordoen de armoedebestrijding in Roosendaal verbeteren. Ten tweede raden wij aan om één concreet aangrijpingspunt voor deze samenwerking te kiezen waarbij de deskundigheid van de gemeente en het maatschappelijk middenveld buiten kijf staan. Ten derde raden wij aan om de ervaringsdeskundigheid die Roosendaal opgedaan heeft met de STA-teams en Work First verder uit te bouwen.

Daarnaast blijft het natuurlijk van belang om het huidige beleid, met zijn brede benadering gericht op inkomensondersteuning en begeleiding, ook in deze tijden van bezuiniging verder voort te zetten. Het beschikbaar stellen van de gemeentelijke regelingen aan alle burgers met een inkomen beneden 120% van de bijstandsnorm is daarbinnen belangrijk om het voorkomen van armoede en het ontsnappen aan uitsluiting te bevorderen.

6.2 Samenwerken op de lange termijn: gemeentebreed gedragen transparant beleid

Verschillende partijen geven aan dat de samenwerking met de gemeente te zeer een korte termijnkwesitie is. Een langere termijninzet/regie van de gemeente op lokale samenwerkingsprocessen en de haken en ogen die zich daarbij voordoen zal door het middenveld zeker gewaardeerd worden. Ambtenaren vinden dat de maatschappelijke organisaties meer van elkaar zouden moeten weten wat ze doen en vinden het belangrijk dat hiaten en doublures in het aanbod naar boven komen. De gemeente zou daar zelf een leidende rol bij kunnen spelen als regisseur van het aanbod. Niet zozeer als controlerende instantie (prestatieafspraken), maar als bemiddelende, samenbrengende instantie die het lokale rendement in de gaten wil houden.

Daarbij is een oog op het eigen functioneren van de gemeente onmisbaar. De samenwerking binnen het gemeentelijke apparaat kan een impuls gebruiken, vooral als het gaat om de vertaling van de doelstelling naar het hele gemeentelijke apparaat: transparantie vergroot het draagvlak voor de doelstellingen van het armoedebeleid. Door intern gezamenlijk het armoedebeleid te bespreken, kunnen de betrokken ambtenaren beter toewerken naar één Roosendaals beleid, dat gemeentebreed gedragen wordt. Het is in elk geval raadzaam om meer overlegmomenten in te bouwen tussen de afdelingen Werk en Inkomen en Wmo. Een belangrijke voorwaarde voor succes is de bereidheid om elkaars inbreng te waarderen.

We willen hier benadrukken dat meer samenwerking tussen ambtenaren en afdelingen niet zomaar tot stand komt. Interne sturing hierop is noodzakelijk en volgens de betrokkenen in ons onderzoek ook wenselijk.

Vanuit de ontwikkeling van een bredere interne samenwerking kan de gemeente Roosendaal de regierol bij de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting beter vormgeven en zo de samenwerking tussen en met andere organisaties beter aansturen. Daarbij zou rekening gehouden moeten worden met de wensen van transparantie van beleid en heldere feedback. Dat houdt in dat de

maatschappelijke partners van de gemeente graag willen weten (en zo mogelijk willen meebepalen) welke richting het beleid uitgaat, welke stappen de gemeente daarin zet en waarom, en wat de gemeente doet met de wensen en aanbevelingen van haar partners en van de minima zelf.

6.3 Kies één punt van samenwerking voor gemeente en maatschappelijke organisaties: gezinnen met kinderen of (vroeg)tijdige signalering van armoede en sociale uitsluiting

Tijdens de periode van de netwerkaanpak zijn er rond zes/zeven thema's netwerken gevormd; ook 'Kansen voor Iedereen' beoogde op vele beleidsterreinen een ideale samenwerking te bewerkstelligen. Deze brede ambities heeft men in Roosendaal niet door kunnen zetten. Het verdient aanbeveling om in de nabije toekomst naar aanleiding van de in dit rapport gepresenteerde lokale sociale agenda in overleg één of twee thema's te kiezen waarop men als gemeente en maatschappelijke organisaties wil samenwerken. Daarbij liggen op basis van dit onderzoek twee thema's voor de hand: minimagezinnen met kinderen, of (vroeg)tijdige signalering van armoede en sociale uitsluiting. Maar ook ouderen zouden een speerpunt van samenwerking in Roosendaal kunnen zijn. Qua vroegtijdige signalering hebben de gemeente, Traverse, Aramis en SIW al een basis om op voort te borduren. Wat betreft het voorkomen van armoede en sociale uitsluiting bij minimagezinnen met jonge kinderen, lijkt het raadzaam om ambtenaren van jeugdbeleid en ambtenaren van armoedebelief samen te brengen met de werkgroep Kind en Armoede, Don Bosco. Als de gemeente het initiatief zou kunnen nemen tot een eerste informele bijeenkomst, waarin ruimte is voor reflectie over de samenwerking tot nu toe, zou dat het middenveld kunnen overtuigen van de noodzaak van een doorstart of een nieuw begin van de samenwerking. Overleg en helderheid over ieders rol en taak is daarbij essentieel.

6.4 Benut de opgedane ervaring met de STA-teams en Work First

De STA-teams en Work First zijn inmiddels goede bekenden in de Roosendaalse context. De gemeente heeft via de enquête in dit onderzoek kunnen peilen hoe deze initiatieven gevallen zijn bij het lokale maatschappelijke middenveld: over het algemeen goed. Het gaat er nu om de ervaringen uit deze projecten te verzamelen en te gebruiken bij de vorming van nieuw armoedebelief. In beide aanpakken is ervaringsdeskundigheid opgebouwd door de uitvoerders. Beleidsmakers dienen op de één of andere manier toegang te krijgen tot die ervaringsdeskundigheid, om ze te kunnen benutten bij het bereiken van direct effect voor de doelgroep van hun armoedebelief. De gemeente kan het initiatief nemen tot een werkbezoek in eigen gemeente. Een delegatie ambtenaren bezoekt dan de werkvloer van STA en Workfirst om met midden-mangement, uitvoerders en cliënten te bespreken wat de voor- en nadelen zijn van deze benaderingen en welke ervaringen zij kunnen benutten bij de toekomstige beleidsvorming. Zo wordt er contact gemaakt met doelgroep en bedrijfsleven en ligt een gefocust en praktisch geïnformeerd beleid binnen handbereik.

Literatuur en documenten

Bussemaker, M. (2008), *Brief van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Den Haag, 2 juni 2008. (29 538 Zorg en maatschappelijke ondersteuning nr. 82).

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2009). *Gemeente op Maat 09: Roosendaal*. Den Haag: CBS.

CBS (2006). *Inkomensverdeling alle huishoudens naar inkomensgroepen*. Geraadpleegd via www.cbs.nl.

CBS (2009). *Werkloosheidswet, uitkeringen naar regio, leeftijd en geslacht*. Geraadpleegd via www.cbs.nl.

CBS (2009). *Algemene bijstand, uitkeringen naar geslacht, leeftijd en regio*. Geraadpleegd via www.cbs.nl.

CBS (2009). *Aantal uitkeringen WAO, Wajong en WAZ naar regio*. Geraadpleegd via www.cbs.nl.

CBS (2009). *Regionale Kerncijfers Nederland*. Geraadpleegd via www.cbs.nl.

Gemeente Roosendaal (2006), *Sociaal Roosendaal, Armoedebelid 2006-2010*.

Gemeente Roosendaal (2006), *Afdelingsplan Sociale Zaken. 'Kompas 2007'*.

Gemeente Roosendaal (2008), *Armoedemonitor Roosendaal 2007*.

Gemeente Roosendaal (2007), *Jeugd in beeld*.

Gemeente Roosendaal (2009), *Programmaplan 'Kansen voor iedereen'*.

Gemeente Roosendaal (2010), *Nieuwsbrief Werk & Zorg*, juni 2010.

Gemeente Roosendaal (2010), *Nieuwsbrief Werk & Zorg*, september 2010.

Gemeente Roosendaal (2010), *Nieuwsbrief Werk & Zorg*, januari 2010.

GGD West-Brabant (2005), *Samen is wijs. Resultaten van de huisbezoeken aan 65-plussers in de gemeente Roosendaal*.

Haas, M. de (Ed.)(2007). *(Over)leven met een laag inkomen... Belevingsonderzoek naar vragen, wensen en ideeën van 55-plussers met een laag inkomen in de gemeente Bergen op Zoom en Roosendaal*. Breda; Avans Hogeschool.

Klein, M. van der, Bulsink, D. & Dekker, F., [2010]. *Op naar sociale activering en participatie. Tussenevaluatie van het vervolgtraject STA-teams in Roosendaal*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut te verschijnen in 2011.

Loo, E. van der (2007), 'Roosendaal: alleen bijstand voor 'niet-kunners'' in *Sociaal Bestek 3*, 2007, 2-6.

Nederland, T., Van der Klein, M. & Wentink, M. (2008). *Wie doet wat aan armoede-bestrijding in Roosendaal? Samenspel of gescheiden wegen in beleid en praktijk*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Nederland, T. & Klein, M. van der (2009), *Verslag project inclusief armoedebeleid in Roosendaal (2007 - 2009)*. Niet gepubliceerd: Verwey-Jonker Instituut, mei 2009.

Nederland T., Stavenuiter, M. & Bulsink, D. (2010). *Nergens in beeld*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

SCP (2005). *Armoedemonitor 2005*. Den Haag: SCP.

StimulanSZ (2008). *Minimascan 2008*. Utrecht: StimulanSZ.

Steketee, M., Mak, J., & Tierolf, B. (red.) (2010). *Kinderen in Tel: Databoek 2010*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Geraadpleegde websites

www.cbs.nl

Bijlage 1 Wensen voor de lokale sociale agenda

Dit is een overzicht van de wensen voor de lokale sociale agenda, zoals die door de verschillende categorieën respondenten zijn genoemd in de enquête.

De regievoerders:

- Participatie/sociale uitsluiting: de eenzaamheidsproblematiek neemt fors toe, wat kun je daar aan doen als partners?
- Armoede/schuldenproblematiek: snelle signalering in een eerder stadium.
- De vraag hoe we de samenwerking nog verder kunnen optimaliseren en van een 7 een 8 maken.
- De vraag hoe consumptief gedrag van mensen kan veranderen naar dat mensen zelf de verantwoordelijkheid gaan nemen.
- De doelgroep bereiken die het echt nodig heeft. Niet alleen met professionals, maar aan de slag met mensen die al in de wijk zitten.
- Een grote slag kan gemaakt worden door het gebruik van netwerkorganisaties. De gemeente zou daar ook financiën aan moeten geven.
- Mensen laten re-integreren: mensen die niet meer kunnen werken een zinvolle dagbesteding geven en dit moet ook duurzaam zijn.
- Er moeten nieuwe regelingen komen, want de oude wijze functioneert niet.

De vertegenwoordigers van de minima:

- Opleiding is belangrijk. Dit zorgt ervoor dat mensen zich kunnen verbeteren en meer uitzicht krijgen op werk. Dat is de sleutel. Mensen die niet gekwalificeerd zijn worden steeds kanslozer.
- Op het gebied van participatie en activeren valt nog veel te halen (zoals STA-teams). Mensen meer laten deelnemen aan verenigingen en kookclubs. Het lijkt een druppel op de gloeiende plaat, maar het is een belangrijke start.
- Het veel sterker leggen van de link tussen armoedebestrijding en het bedrijfsleven. Bedrijven zijn bezig met maatschappelijk bewust ondernemen. Het zou ideaal zijn als elk bedrijf iemand in dienst neemt die 80% produceert en zo deze man/vrouw een kans geeft. Zoiets als gesubsidiëerde arbeid, anders staan deze mensen voorgoed buitenspel.
- De gemeente krijgt minder geld als het gaat om de minima. Daar zitten mijn zorgen, daar willen we over mee blijven praten.
- Als het gaat om armoede, is de financiële situatie de eerste stap.
- Duidelijk maken dat sociale uitsluiting niet de schuld van de mensen zelf is. Daar worden mensen namelijk nog wel eens op aangesproken.

De ambtenaren:

- Betrokken organisaties zouden van elkaar moeten weten wat ze doen en voor wie ze dat doen.
- Kansarme kinderen en gezinnen.
- Non-gebruik van voorzieningen.
- Gegevensuitwisseling over schulden.
- Onderzoeken of er hiaten of juist doublures zijn in het aanbod en het verhogen van het rendement.
- Samenwerking tussen professionele instellingen en vrijwilligersorganisaties verbeteren.

De medewerkers van maatschappelijke organisaties:

- Activiteiten voor kinderen.
- Armoedebestrijding bij kinderen.
- Kinderen in een armoedesituatie.
- Ondersteunen van de gezinnen, met de kinderen als uitgangspunt.
- Financiële ondersteuning voor gezinnen (vooral m.b.t. onze doelgroep).
- Jongeren en schulden.
- Opvang jongeren vanaf 13 jaar t/m 20 jaar en dan vooral voor minimagezinnen.
- Buurthuizen moeten zeven dagen per week open, met voldoende bezetting.
- Meer activiteiten (publiciteit).
- Het elkaar ontmoeten stimuleren. Een kopje koffie bij V&D kan al te kostbaar zijn en het sociale isolement en de eenzaamheid groeien.
- Uitbreiding van het eetpunt.
- Wat kan, moet via scholen geregeld worden.
- Betere informatie over niet-gebruik van verschillende regelingen voor de burger.
- Informatie.
- Communicatie.
- Integratie.
- Veiligheid.
- Maatschappelijke uitsluiting en armoede.
- Sociale uitsluiting bij minima.
- Tegengaan van stigmatisering.
- Gerichtte hulp.
- Verlichting.
- Zelfontplooiing van de minima.
- De nadruk leggen op zelfredzaamheid. Laat mensen bijvoorbeeld zelf bellen naar een instantie met een hulpverlener ernaast, niet de hulpverlener laten bellen.
- Opknappen van huizen.
- Opknappen van straten.
- De ambtenaar die het netwerkbeleid gaat ondersteunen.
- De wet WIJ en de invulling daarvan.
- Het gecoördineerd samenwerken van verschillende disciplines (teveel van hetzelfde).
- Het betonnen bestand moet meer gekieteld worden, vanachter de geraniums vandaan.

- Het financiële middelenkader voor de WMO-OGGZ en de collectieve GGZ-preventie is niet toereikend.
- Het ondersteunen van psychisch kwetsbare burgers bij participatie in de maatschappij. Dat is een taak waaraan de gemeente in het kader van de Wmo vanuit een wettelijke verplichting meer vorm moet geven.
- Meer samenwerking over doorverwijzing van cliënten.
- Re-integratiegelden niet alleen voor Work First.
- Van losse schakels naar ketens.
- Hoe kom je tot één toegankelijk systeem, van hulp bij administratie/financiën tot en met schuldhulpverlening?
- Kritisch doornemen van de mogelijkheden tot het ontvangen van aanvullende gelden.
- Hoe bereik en help je de zwakste groepen het best financieel en bij het toeleiden naar activiteiten?
- Inzet van gesubsidieerde vrijwilligers.
- Bevordering participatie 'in de praktijk.
- Bevordering van maatschappelijke participatie.
- Actieve betrokkenheid van mensen bij hun buurt om participatie te stimuleren.
- Zorg en ontspanning voor ouderen, alleenstaanden, kinderen en jongeren is belangrijk.
- Zorgen voor ruimte en andere middelen.

Bijlage 2 Over het onderzoek in Roosendaal

Het Verwey-Jonker Instituut heeft gebruik gemaakt van kwalitatieve en kwantitatieve bronnen en methoden. Wij hebben:

- Bestaand onafhankelijk onderzoek over de gemeente geanalyseerd (waaronder CBS-statistieken).
- Relevante beleidsdocumenten bestudeerd.
- Interviews gehouden met de drie belangrijkste spelers in de gemeente Roosendaal op het gebied van armoede en sociale uitsluiting (regievoerders).
- Interviews gehouden met drie vertegenwoordigers van de minima in Roosendaal.
- Een digitale enquête gehouden onder ambtenaren en medewerkers van maatschappelijke organisaties.

Over de enquête

Method

Aan 4 gemeenteambtenaren en 72 medewerkers van maatschappelijke organisaties die betrokken zijn bij het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting in Roosendaal is via een e-mail een uitnodiging verstuurd voor deelname aan het onderzoek naar samenwerking op dit gebied. De lijst met organisaties en e-mailadressen is door de gemeente Roosendaal samengesteld.

Via een link in de uitnodigingsmail kwamen de respondenten terecht bij een vragenlijst. De vragenlijst bestond voor de deelnemers van maatschappelijke organisaties uit 29 vragen en voor de gemeenteambtenaren uit 34 vragen. De vragenlijst kon online worden ingevuld. Als eerste werd een korte introductie gegeven op het Europese Jaar ter bestrijding van armoede en sociale uitsluitingen en de deelname van de gemeente Roosendaal aan de Stedenestafette en het onderzoek. Hierna konden de respondenten beginnen met het beantwoorden van de vragen. Aan de organisaties en gemeenteambtenaren is na tien dagen een herinnering verstuurd.

De gemeente kreeg de kans om in de enquête drie vragen naar keuze te stellen. In Roosendaal luiden die vragen:

1a. Sinds enkele jaren voert de afdeling Sociale Zaken van de gemeente Roosendaal een vrij stringent Work First-beleid. Bijstandsgerechtigden worden verplicht tot laaggeschoold betaald werk (tegen minimumloon) in een van de productiebedrijven in de stad (Workstar, Cardan, Fourstar). Zij krijgen een contract van een jaar. Hoe staat u tegenover dit beleid?

- Ik vind deze vorm van Work First-beleid goed (ga verder naar vraag 1b)
- Ik vind deze vorm van Work First-beleid slecht (ga verder naar vraag 1c)
- Ik heb geen mening over deze vorm van Work First-beleid

1b. Ik vind deze vorm van Work First-beleid goed omdat (meerdere antwoorden mogelijk)

- het mensen werkdiscipline bijbrengt
- het mensen werkritme bijbrengt
- het inkomensverbetering betekent: minimumloon is hoger dan een bijstandsuitkering
- mensen via dit werk makkelijker uitstromen naar ander werk
- het de Wwb-uitstroom bevordert
- anders, nl.

1c. Ik vind deze vorm van Work First-beleid slecht omdat (meerdere antwoorden mogelijk)

- er geen aandacht is voor scholing of bijscholing
- er weinig toekomstperspectief wordt geboden
- het laagbetaald werk is
- het laaggeschoold werk is
- mensen na een jaar de Wwb weer instromen
- anders, nl.

2. Voor welke doelgroepen onder de minima heeft deze vorm van Work First-beleid een meerwaarde volgens u? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Jongeren
- Ouderen
- Bijstandsgerechtigden
- Gedeeltelijk arbeidsongeschikten en chronisch zieken
- Verslaafden/Dak- en thuislozen
- Nieuwe Nederlanders
- Mensen uit achterstandswijken
- Ex-gedetineerden
- Mensen met schulden
- Alleenstaande moeders
- Kinderen van minima
- Anders, nl. ...
- Voor geen enkele doelgroep

3a. Sinds bijna twee jaar maakt de gemeente Roosendaal de STA-teams mogelijk (Samen tegen Armoede-teams). De STA-teams zijn ondergebracht bij SIW en trachten door huisbezoek op uitnodiging het niet-gebruik van gemeentelijke voorzieningen terug te dringen en de maatschappelijke participatie van minima te bevorderen. Heeft het werk van de STA-teams volgens u een meerwaarde voor de armoedebestrijding in Roosendaal?

- Ja, de STA-teams hebben een meerwaarde (ga naar vraag 3b)
- Nee, de STA-teams hebben geen meerwaarde
- Ik heb geen mening over de meerwaarde van de STA-teams

3b. Waarom hebben de STA-teams volgens u een meerwaarde? (meerdere antwoorden mogelijk)

- De STA-teams hebben een meerwaarde als het gaat om inkomensverbetering van de minima
- De STA-teams hebben een meerwaarde als het gaat om het bevorderen van deelname van minima aan de samenleving
- Door het werk van de STA-teams voelen de minima in Roosendaal zich gehoord
- Door het werk van de STA-teams weet de gemeente Roosendaal beter welk beleid er nodig is
- Andere reden, namelijk _____

Resultaten

In totaal hebben 31 medewerkers van maatschappelijke organisaties en 3 gemeenteambtenaren de vragenlijst ingevuld. De medewerkers van de maatschappelijke organisaties zijn in dienst bij 25 verschillende organisaties. Twee van de drie gemeenteambtenaren zijn werkzaam bij de afdeling Sociale Zaken. Wanneer het gaat om het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting, dan zijn de ambtenaren betrokken bij de formulering of de uitvoering van het geformuleerde beleid. In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van het aantal respondenten per type organisatie.

Tabel 1.1 Deelnemers aan de digitale enquête

Type organisatie	Aantal deelnemers
Gemeente	3
Professionele organisatie voornamelijk actief op het gebied van zorg	3
Professionele organisatie voornamelijk actief op het gebied van welzijn	7
Professionele organisatie voornamelijk actief op het gebied van financiën	-
Religieuze organisatie (bijv. een kerkelijke organisatie of moskee)	1
Vrijwilligersorganisatie	11
Belangenorganisatie voor minima	3
Ander type organisatie	6
Totaal aantal deelnemers	34

Colofon

Opdrachtgever/financier	Project Erop af: doen en delen! en de deelnemende gemeenten.
Auteurs	Drs. J. van den Toorn Dr. M. van der Klein Drs. F. P. S. Dekker Drs. D. Bulsink en F. J. Hermens
Omslag	Grafitall, Valkenswaard
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T 030-2300799 F 030-2300683 E secr@verwey-jonker.nl Website www.verwey-jonker.nl

De publicatie

Deze publicatie is te downloaden via de website www.verwey-jonker.nl en www.stedenestafette.nl

ISBN: 978-90-5830-433-9

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2011

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.